

A nagykállói gimnázium könyvtáráról. A nagykállói mai Szabolcs Vezér Gimnázium könyvtára a XVIII—XIX. században fennállott református középiskola könyvtárából alakult. Erre mutatnak a könyvtárban fennmaradt muzeális értékű kötetek, így XVIII. és XIX. századbeli iskolakönyvek, klasszikusok XVI—XIX. századbeli kiadásai. Ebben a régi anyagban vannak szétszórva FAZEKAS GYÖRGY (1739—1808) nagykállói református pap egykor híres és gazdag könyvtárának maradványai. FAZEKAS GYÖRGY Debrecenben, Svájcban és Németalföldön tanult. Könyveit egyrészt 1760-tól fogva Debrecenben, másrészt Bázelen, Utrechtben és Amsterdamban szerezte be 1770-ben. Később megvásárolta apósának, VARJAS JÁNOS debreceni professzornak néhány könyvét. Ezt a VARJAS—FAZEKAS-könyvtárat halála után fia s a lelkészi székben utóda, ifj. FAZEKAS GYÖRGY örökölte. A könyvtár híre még a múlt század második felében is élt; GÖRÖMBEI PÉTER, a nagykállói református egyház történetírója úgy emlékszik meg róla, hogy „könyvtára ritkította párját a maga nemében s idejében“. Sajnos, ennek a gyűjteménynek ma már csak egy elenyésző kis töredéke van meg a gimnázium tanári könyvtárában, összesen 22 mű. Közöttük egyetlen a magyar nyelvű (OSTERWALD FRIDERICH JÁNOS: *A keresztyének között ezidőszertint uralkodó romlottságnak kútfejeiről való elmélkedés*. Debrecen, 1745, MARGITAI JÁNOS), egy francianyelvű (PICTET: *La théologie chrétienne*), a többi mind latin. Kiadásuk szerint három magyarországi, kilenc német, hat németalföldi, három svájci s egy francia. Tartalmuk szerint majdnem mind theologiai. Eredeti kötésekben maradtak fenn. FAZEKAS minden könyvére feljegyezte a megszerzés idejét, helyét, egyéb körülményeit s gyakran a könyv árát is.

Teljesebben maradt fenn egy másik református lelkész, MÁRCZY LÁSZLÓ könyvtára. A XIX. század huszas és harmincas éveiben gyűjtötte könyveit. Rendszerint Debrecenben vásárolt. Könyvei között megtaláljuk a múlt század elejének jelesebb íróit első és második kiadásokban, a népszerű zsebkönyveket, igen sok szórakoztató munkát, SZÉCHENYI legfontosabb műveit s a körülöttük megindult vitairódmát, valamint számos egykorú hírlapot. Egy-két évtizeddel újabb anyagot tartalmaz TOKAI NAGY LAJOS könyvtára. Ezt az örökhagyó ref. egyházi gondnok akarata értelmében külön kezeli a gimnázium könyvtára. Mintegy háromszáz kötete az ötvenes és hatvanas évek irodalmában gazdag.

A könyvtárnak meg nem állapítható eredetű régebbi anyagában is sok értékes munkát lehet találni. A luccai káptalanból került valamilyen úton-módon a könyvtárba egy ősnymotatvány: PETRUS LOMBARDUS *Sententiarum libri* című munkája Szent BONAVENTURA kom-

mentárjaival. (Nürnberg, ANTON KOBERGER 1491 körül, HAIN 3540, v. ö. HORVÁTH 652, Országos Széchényi-Könyvtár Inc. s. a. 1320). Igen szép eredeti kötésben és nagyon jó állapotban maradt fenn egy XVI. század elejéről való munka, AUGUSTINUS DATHUS: *Opera omnia*. Siena, NICOLAUS NARDUS, 1503.) De kétségkívül a legértékesebb számunkra egy XVII. századbeli iskolakönyv, latin nyelvtan magyar és német szöveggel, a következő századból magyarországi kiadásokban is annyi példányban fennmaradt ALVARUS. A bécsi nyomtatvány a SZABÓ KÁROLY *Régi Magyar Könyvtár* I. kötetébe tartozik, pontos leírását Szabóhoz kiegészítésül itt adjuk: PRINCIPIA | SEU RUDIMENTA | GRAMATICES EX IN- | STITUTIONIBUS EMMANUELIS | Alvari Societatis JESU, ad utilitatem | juventutis excer- | pta. | VIENNAE AUSTRIAE, | Typis GREGORII GELBHAAR, | Typographi Caesarei. | Anno, M. DC. XLIV. — 8°, (2) 204 l.

SÁRKÁNY OSZKÁR

A vidéki kutató és a könyvtár. Tudományos munkáink legnagyobb része nemcsak az impresszum szerint készül Budapesten vagy valamelyik egyetemi városban. Amit a vidék: a kisebb vidéki város nyújt, az legtöbbször nyers, kidolgozatlan, vagy teljesen helyi jelentőségű. Kivétel talán egy-két katolikus és protestáns egyházi központ. Pedig a vidéki élet nyugalma, az a szinte kolostori életmód, amit — mondjuk — egy kisvárosi tanár folytathat, első pillanatra kedvezni látszik a tudományos spekulációnak, a hosszú kitartást követelő gyűjtőmunkának, az elmélyedésnek. A környezet azonban legtöbbször nemcsak a dolgozó szoba négy fala, a kisváros utcái nemcsak díszletek, az emberek körülöttünk nemcsak statiszták: a városban és az emberekkel élni kell s mindez nagyon is messze ragadja a kutatót tárgya fölötti magános elmélkedésből. Lassan-lassan rádöbben arra, hogy a csenden, nyugalmon, az élet elmélkedésre vonzó tisztaságán kívül van valami más a vidéken, van valami, amit akadálnak érez, talán egy általános ellenséges hangulatot mindenféle aprólékos tudományos munkával szemben, még az intellektüelek valóban művelt rétegeiben is, akik azonban a jegyzetekkel tűzdelt aprómunkát éppen kibúvónak tekintik súlyos írói és nevelői kötelezettségek alól. Legjobb társasága a vidéki kultúrember — erről a típusról is érdemes írni — s ha rosszabb: olyan környezet, mely a tudományos munkát csak különségnek tartja. Legfeljebb öreg magántudósok művelik exakt alapon a helyi történelmet, sok ösztönzést azonban a fiatal kutató tőlük sem kaphat, lévén ők saját, meglehetősen szűkreszabott kutatási területük megszállottjai. Íme, ezekben próbáltuk vázolni egy vidéken folyó tudományos munka belső akadályait. Ez azonban még nem tartozik szorosabban a könyvtárosra. Válasszunk magunknak egy fiatal kutatót,